

Reform av riksdagen

Morgon-Tidningen har i en ledare hävdad, att Dagens Nyheter (eller närmast dess chefredaktör) skulle förena intresse för folkomröstningen med total brist på vilja till reformering av representationen. Själv kommer tidningen med ett reformförslag i anslutning till tidskriften Tiden: särskilda regler skulle ges för kandidatnomineringen inom partierna. "Vore detta inte en författningsreform att reflektera på för de så värtaliga anhängarna av en djupare demokrati inom höger- och folkpartilägren?"

Tidningens kritik är oriktig. Vi har i en rad sammanhang yrkat på reformer av riksdagen, bland annat genom en ändring av valsättet och avskaffande av första kammaren. Det förslag som Morgon-Tidningen nu tar upp framlades för sex år sedan i Dagens Nyheter (21 juli 1947), men fick vid denna tid ingen anslutning från socialdemokratiskt håll. Det vore tilltalande om detta ostridiga förhållande erkändes.

2

D · N

9/8 1953

Helveteslärans betydelse

Några av de prästmän som anmodats att svara på vår rundfråga om helvetet har vägrat under tydliga tecken på irritation. En sådan irritation kommer också fram hos flera av dem som svarat: det är med ett slags skamsen vresighet som man deklarerar sin åsikt. Typiska fall är biskoparna Jonzon och Anderberg. Den förre uttalar att det borde vara "angelägnare att spörja hur helvetet på denna sidan skall kunna bekämpas och förebyggas än vad folk menar om ett helvete på den andra". På denna säkerligen populära undanflykt är det enklast att svara att vi tycks ha tid och råd att tala om båda dessa helveten och att det sannerligen inte är utmärkande för teologin att koncentrera sig på avhjälpandet av jordelivets brister; prästerna brukar tvärtom uppmäna oss att tänka på vad som ovanefter är. Men viktigare är en annan sak: hur kan en man som tror på ett hinsides helvete svara på det sättet? Tar han sin tro på allvar, måste ju trots allt jordelivets lidanden te sig obetydliga jämförda med den eviga pina som efter döden väntar miljarder och åter miljarder människor. Biskop Anderbergs olustkänslor tar sig uttryck i påståendet att debatter av denna art inte är förut-sättningslösa (vad nu därmed kan menas), inte präglas av viljan att förstå och därtill förs i en raljant ton. Det är ett sätt att vid sidan av frågan antyda att motståndarna är tvivelaktiga — ursäktligt på grund av den tydliga irritation som dikterar den totalt osakliga repliken.

Varpå beror detta? I viss mån säkerligen helt enkelt på ett slags yrkesmässig deformation. De enerverade herrarna är som själasörjare vana vid

att tala till en menighet som lyssnar i förtröstan eller likgiltighet och som i varje fall inte säger emot; i sitt umgänge bemöts de av icke troende med en respekt som i varje diskussion om trofrågor i sällskap med en präst ser något ohöveligt och nära nog kränkande; i välsinnade publikationer säger de stundom sitt ord, men utan risk för kritik, vilka underligheter som än framförs.

Men säkert ligger saken djupare. Man kan känneteckna hållningen som ett bevis på spänning eller ambivalens; om personlig oärlighet lär i regel inte vara fråga, tvärtom torde de flesta hysa en s. k. barnatro, som alla otydligheter och krumbukter nästan omedvetet avser att värja. Vad som här åsyftas är något annat. Kyrkans män har klart för sig att helvetesläran lätt framstår som något på en gång orimligt och ohyggligt. Något måste man dock mena med den — även om man vägrar att uttala sig om pinans natur och använder till meningslöshet oklara formuleringar — och detta något verkar minst sagt konstigt. En Gud som ostridigt har makt "att förinta själva ondskan" (professor Lindroth), men som ändå låter otaliga pinas i evighet på grund av ondska eller otro — är inte Hitler eller Stalin milda härskare i jämförelse med denne världsledare? Prosten Hallén säger att kyrkan med sin helveteslära "driver ett högt och ödesdigert spel", rektor Elgeskog kallar läran "intellektuellt virrig och sadistiskt grym" — många tycker så och finner en förfärande okänslighet hos dem som med tal om Guds oändliga kärlek förenar försäkringar om den eviga pinans verklighet.

Å andra sidan: hur skall det gå utan helvetesläran? Biskop

Helvetet. Detalj ur målning av Taddeo di Bartolo.

Cullberg finner — och han har bibelorden och bekännelseskrifterna bakom sig — att "förtappelsens mörka möjlighet" är "en ofrånkomlig konsekvens av den kristna människosynen". Hur skall det gå med hela lärosystemet, med arvsyndan, försoningsdogmen, uppståndelsen, domen, "de två hamnarna", om helvetet försvinner? Om salighet är allas lott, är en hörnsten i förkunnelsen borta. Biskop Cullberg förklarar visserligen att "man skrämmar ingen in i himmelriket" — det är från den angivna utgångspunkten en verkligt tom fras, avslöjad av biskop Anderbergs enkla sats att "be-träffande mig själv kan jag aldrig bortse från förtappelsens risk". Och kyrkomännen har säkert också på känn att samma språng mellan symboler och realiteter som brukas i försvaret för helvetestron måste tillgripas över hela linjen. Är det lättare att klargöra vad som menas med en personlig Gud, Jesu offerdöd eller saligheten än med helvetet?

I spänningen dessa svårigheter emellan måste en utspädd, helst aldeles obegriplig helveteslära bli utvägen, resultat. Här förefaller trots allt raden av biskopar att resonera mera "rationellt" än hrr Hallén och Elgeskog. Det går inte att släppa lös förnuftet på kristendomen och räkna med att en välsmakande och intellektuellt lättsmält kärna blir kvar.

Även bland vissa icke troende väcker emellertid debatter som denna stundom irritation, ehuru av helt annan art; en del brev och uttalanden till Dagens Nyheter klargör detta. Varför bråka om dessa galenskap, som ingen vettig människa tror på, varför oroa de stackars prästerna, som sannerligen inte har det så lätt i dessa tider, varför inte begagna det dyrbara tidningsutrymmet till ordentliga saker — från Atlantpakt till beskattning och mjölkpriser; i ett för denna publik typiskt brev frågas om Dagens Nyheter också skall börja kritisera astrologi och själavandring. Delvis beror denna reaktion sannolikt på

sådana attityder och känslor som förut berörts; man utgår från att det är taktlöst att tala med präster om religion — då det måste vara besvärligt för dem — och man förutsätter att präster svarar mera lättsinnigt och ansvarslost på sina fält än andra människor inom sina områden. I vissa fall har man också ett slags från tro totalt skild sympati för de religiösa lärorna som en mytologi av värde för konst och poesi. Härtill knyts en känsla av att religionen inte är politiskt närande och att det redan därför är naivt att diskutera den. En vag föreställning om att kyrkan, hur den än är beskaffad, kan vara bra i kampen mot kommunismen är också utbredd; det är vår tids motsvarighet till tanken att kyrkan skulle lära folket att veta hut och att med hopp om himmelen vara belåtet med låga löner på jorden. Den aktiva förnekelsen och den aktiva tron framstår som veteraner från ett krig för länge sedan; nu kan de gärna paradera tillsammans, tycker man. Det är god ton att inte bry sig om saken.

Från värderingar som de flesta godtar, men inte tillämpar, är denna otronens finkänslighet olustig. Vad miljoner människor tror på — eller tror att de tror på, för att begagna en i viss mån belysande formulering — och vad som med säkerhet påverkat allas vårt sätt att tänka är inte utan intresse. Det är något löjligt i att vi i en tid som är så öppen i fråga om sexualitet och annat skall bli pryda när det gäller religion. För dem som anser att endast ekonomiska och i andra hand politiska frågor är värda att tala om blir detta pryderi lätt en undanflykt. Vi har här att göra med läror som 3.700 statsanställda har till yrke att propagera och som därjämte inlärs i statens skolor, samt med en kyrka som alla tillhör om de inte särskilt begär utträde och som kostar staten hundratals miljoner om året. Vanans makt skall vara bra stark, konventionen bra seg för att tystnaden här skall tjäna som ett mäktigt skydd.